

*Acta des particularen Suydthollandtschen
synodi, ghehouden in den Haghe den 31^{en}
Augusti 1599.*

Na aenroepinge des naems Godts, ghedaen door LIBERTUM FRAXINUM, dienaer der plaetse, is met stemmen vercoren tot praesidem LIBERTUS FRAXINUS voorsz., tot assessorem FRANCISCUS LANSBERGIUS, dienaer tot Rotterdam, tot scribam DANIEL DOLEGIUS, dienaer tot Delft.

De credentien der ghedeputeerden op den synodum syn voorgelesen met vergenoeghen der vergaderinghe, ende syn met deselve verschenen dese naervolghende personen:

Wt den classe van Dordrecht:

JOANNES BECIUS,	}	dienaer	{	tot Dordrecht,
JOANNES BISSCHOP,				tot Geertruydenbergh,
JOANNES ROGGIUS,				tot Linde,

HEYNDRICK VAN VORST, ouderlinck tot Dordrecht.

Wt den classe van Delft:

DANIEL DOLEGIUS,	}	dienaer	{	tot Delft,
ARENT HARMENSOON,				tot Vlaerdinghen,
MARTINUS CLAESZOOM ¹⁾ ,				tot Lyre,

CLAES HEYNDRICKSZ, ouderlinck tot Delft.

Wt den classe van Leyden:

MATTHAEUS PLATEVOET,	}	dienaer	{	tot Leyden,
JOANNES NOBELIUS,				tot Coudekereke,
KAROLUS AGRICOLA,				tot Reynsburch,

D. D. PAULUS MERULA, ouderlinck tot Leyden.

Wt den classe van der Goude:

ADRIANUS VAN DEN BORRE,	}	dienaer	{	tot Schoonhoven,
THOMAS BRUSKENIUS,				tot Ouderkercke,
LAMBERTUS GEMINGIUS,				tot Moordrecht,

JOOST JANSZ, ouderlinck van Schoonhoven.

Wt den classe van Rotterdam:

FRANCISCUS LANSBERGIUS,	}	dienaer	{	tot Rotterdam,
DANIEL COLONIUS,				tot Rotterdam,
RUARDUS ACRONIUS,				tot Schiedam,

WILLEM LETTERHUYS, ouderlinck tot Rotterdam.

¹⁾ „Claeszoon” M heeft „Nicolai”.

Wt den classe van Gorchum :

JODOCUS GEISTERANUS,	}	dienaer	{	tot Gorchum,
JOANNES ANDELIUS,				tot Meerkercke,
NICOLAUS HALTERUS,				tot Hoornaert,
GOOSWYN VAN BESOYEN, ouderlinck tot Gorchum.				

Wt den classe van den Briel :

REYNERUS DONTLOCK,	}	dienaer	{	in den Briel,
GOSWINUS PICARDI ¹⁾ ,				tot Oostvoorn,
ARNOLDUS TEMMERMAN,				in de Nieuwetonghe,
JAN COMMERSZ ²⁾ , ouderlinck ten Briele.				

Wt den classe van den Haghe :

LIBERTUS FRAXINUS,	}	dienaer	{	in den Haghe,
THEODORUS PETRI,				tot Voorburgh,
SAMUEL VAN DEN BERGHE,				tot Wateringhen,
THOMAS GENITZ ³⁾ , ouderlinck in den Haghe.				

Wt den classe van Woerden :

PETRUS DE BRICQUIGNI,	}	dienaer	{	tot Woerden,
LUCAS JANSZ,				tot Waddinxveen,
AEGIDIUS NOTAEUS,				tot Sluypick,
HERMAN JANSZ VAN CAMERYCK, ouderlinck tot Woerden.				

De ghedeputeerde des Noorthollantschen synodi syn gheweest JOANNES BOGAERT ende CORNELIUS VAN HILLE, dienaren tot Haerlem ende Alckmaer, ende, hebbende hare behoorlycke credentie verthoont, syn van de vergaderinghe ontfanghen.

Syn insghelycx oock verschenen de ghecommitteerde der E. heeren Staten van Hollandt ende Westvrieslandt, joncker WILLEM VAN SUYLEN VAN NIEVELDT ende mr. LENAERT CASEMBROOT, raet in den Hove Provinciael, ende hebben mede hare schriftelycke commissie geexhibeert, dewelcke ghelesen ende der vergaderinghe aenghenaem is gheweest.

De vermaninghe heeft ghedaen REYNERUS DONTLOCK op Matth. 7 vs. ult. waerop hem de synodus bedanckt heeft.

Syn voorgenomen ende ghelesen de acta des Suydthollantschen synodi

¹⁾ „Picardi” L. heeft „Picard, dewelcke door de groote cranckheijt sijner huijs-vrouwe absent is gebleven ende van de vergaderinge verontschuldight gehouden is”.

²⁾ „Commersz” M heeft „Commersteijn”. ³⁾ „Genitz” L heeft „Gerritsen”.

tot Dordrecht int jaer 98. Ende is over hetghene in deselve noch te doen stontd besloten, sulcx als volcht.

1.

Aengaende de nationale synodum gehoort hebbende het rapport der ghedeputeerden is gheresolveert, dat de ghedeputeerden deses synodi de kercke van Amsterdam tsy mondelyck ofte schriftelyck nochmaels vermanen sullen ernstelyck te continueren int versoeck vant voorsz. generale synodus by de h. Generale Staten te verwerven ende, alsoo sy alleene niet en heeft connen uytrichten, tot assistentie te nemen de ghedeputeerde van beyde de synoden om met deselve te ramen eenen goeden voet, op denwelcken het raetsaem syn sal tvoorsz. versoeck den E. h. Staten gesamentlyck te remonstreren. Ende by gevalle de kercke van Amsterdam haer hierin beswaert vindt, dat alsdan de ghedeputeerde van beyde de synoden tselve geheel op haer sullen nemen ende aerbeyden daerinne naer vermoghen, doch welverstaende met voorgaende kennisse ende bewillinghe van de andere particuliere synoden der Vereenichde Provintien.

2.

[*Legerdienst.*] ¹⁾ — Belanghende den legherdienst is goetgevonden, dat elke kercke, die gelotet heeft, haer beurte sal hebben waer te nemen, te meer dewyle de E. heeren Staten verstaen, dat het stichtelycker is, dat de legher alsoo by beurten van verscheyden dienaren dan van eenighe ordinarissche bedient worde. Ende syn alle kercken vermaent daertoe gheschickte mannen uyt te senden. Voorts ten aensien van de sware lasten, die de predicanten int legher draghen moeten, sullen de ghedeputeerde des synodi eerstdaechs aenhouden by de E. h. Raden van Staten ²⁾ om op costen vant ghemeyne landt te moghen uytseynden eenighe sieckbesoekers, die de crancke ende ghequetste soldaten na noodtdruft vermanen ende troosten mochten.

3.

[*Homade.*] — Van Homade is de classe van Leyden belast noch de goede handt daeraen te houden, dat deselve kercke met een eyghen predicant versien werde.

4.

[GILLIS VAN COUWENBERG.] — Alsoo GILLIS VAN COUWENBERGH noch tot Eeten continueert in syn onordentlyck predicken, soo sullen de ghedeputeerde aenhouden, daert behooren sal, om denselven te weyren.

5.

[ADAMUS BILLICHIUS.] — Van ADAMO BILLICHO gehoort synde het

¹⁾ De in de andere codd. ontbrekende marginalia zijn overgenomen uit M. ²⁾ „Raden van Staten” M heeft „Staten van Holland”.

rappoort der ghedeputeerde ende ghelesen eenen brieff desselven *BILLICHI* aen den synodum, daarmede hy versoeckt, dat den synodo ghelieve een wyder bedencken te nemen over de schuldbekentnisse, die hem opgeheylt was te laten drucken ende hem daervan te bevryden etc., oordeelt de synode, gemerct hy de ordonnantie des synodi niet soeckt na te commen, dat men hem sal laten varen, totdat hy, bethoonende ghehoorsaemheyt ende boeteveerdicheyt, syn Nederduytsche bekentnisse ende daerneffens gaende ¹⁾ schultbekentnisse den synodo sal overghelevert hebben om daarmede te doen, als sy raedtsaem sal vinden, doch dat de ghedeputeerde tot overvloet hem op synen brieff andtwoorden sullen ende de onbillicheydt synder begheerte voorhouden ende vermanen na te commen tghene hem behooryck opgeheylt is. Voorder dat se andermael sullen schryven aen de classe van Nimmeghen ende meteenen aen de synodum van Gelderlandt ende versoecken, dat sulck eenen soo onordentlyck handelende niet langher tot lasteringhe der kercken in den dienst getolereert werde.

6.

[*Goude.*] — De synodus verstaen hebbende, wat de ghedeputeerde in de saecke van der Goude hadden ghedaen ende op alles ryhelycken ghelet, heeft geresolveert, dat de ghedeputeerde den E. heeren Staten remonstreren sullen, hoedat na den tydt van ses jaren de beloften, den kercken in de reconciliatie ende opneminghe *HERMANNI HERBERTS* ghedaen, niet voltrocken en syn ende weynighe apparentie, dat tselve sal connen gheschieden, tensy dat aldaer met de autoriteydt der E. h. Staten ende advys des synodi twee gequalificeerde predicanten ter Goude ghestelt werden benefens *HERMANNUM* ende synen sone (dewelcke van weggen syn absentie ende gheduerighe indispositie weynich dienst alnoch der kercke doen can) om in conformiteydt van andere kercken in Hollandt deselve kercke te regeeren. Daerom de synodus ootmoedelyck versoeckt, dat de E. h. Staten gelieve de handt daeraen te houden, dat hetselve met den aldereersten moghe te weghe ghebracht worden, opdat alsoo de kercke ende stadt, synde eene van de groote steden van Hollant, behooryck versien moghe worden; ende dat de ghedeputeerde over dese saecke byeencommende ²⁾ aen alle classen sullen schryven, dat sy elck eenen dienaer uytseynden om met hun ghedeputeerde t'adviseren op de nominatie van twee predicanten, die den E. heeren Staten sullen als bequaem daertoe voorgedraghen worden.

7.

[*Classis van Leyden.*] — De classis van Leyden heeft aengenomen d'onderrichtinghe, van weggen des synodi haer ghedaen, belanghende

¹⁾ „gaende” L heeft „goede”. ²⁾ „byeencommende” L heeft „by een remonstrantie”.

d'examinatie der studenten ende proponenten theologiae, doch sonder prejuditie des generalen synodi ende der faculteyt der h. theologiae, als willende voor absolute geexamineerde dienaren erkennen ende ontfanghen degene, die van den professoren geexamineert sullen syn. Waerinne de synodus tevreden is, wanneert examen ghedaen is van de geheele faculteyt der theologiae ende niet van eenen professeur alleen.

8.

[*Predicken der proponenten.*] — Nopende de propositie der proponenten is in conformiteyt van de acte des jaers 96 andermael teghen het versoeck des classis van Leyden geresolveert, dat gheene proponenten sullen toeghelaten werden om voor het volck te predicken dan in teghenwoordicheydt van een professor theologiae ofte dienaer des woorts ende ouderlingen, niet ouderlinck ofte ouderlinghen alleen, om redenen dickmaels verhaelt.

9.

[*Ongeregeltheden etc.*] — Over d'oude clachten van de ongheregeltheden, superstition, houwelycxsche saecken, echtmydinghe etc. sullen de ghedeputeerde by de E. h. Staten aenhouden, te meer dat men verstaet daerop ten deele by hare E. is begonnen orden ghestelt te worden.

10.

[*Bursen tot Leijden.*] — De ghedeputeerde sullen in ghedachtenisse houden de saecke van de bursen tot Leyden by den heeren curateuren te vervolgen, opdat se, soo haest moghelyck is, gheeffectueert moghen werden.

11.

[*Predicanten te stellen int land van Heusden etc.*] — Sullen mede ghedachtich syn den E. h. Staten andermael te remonstreren, als namelyck den vyandt syn legher sal vervoert hebben, dat int landt van Huesden, Altena ende Langhestrate eenighe predicanten onder sauvegarde ghestelt moghen werden.

12.

[*Dienaren van Buren.*] — De classis van Gorichem sal continueren in haer ghedaen goet devoir om te vercryghen aen syn Genade van Hohenloo, dat de dienaren van Buren allesins op hare classen, oock buyten het ghebiet van syn Genade geleghen, moghen verschynen, daertoe ghebruyckende den predicant tot Buren selve ende des noot synde de ghedeputeerde des synodi, dewelcke dieshalven in suleken gevalle aen syn Genade uyt den name des synodi schryven ofte mondelyck ¹⁾ na gheleghendtheyt met deselve spreecken sullen.

¹⁾ „mondelyck” L heeft „mogelyck.”

13. [*Everdingen ende Sijderveldt.*] — De voorschreven classis sal de handt voorder daeraen houden, dat Everdinghen ende Sydervelt met predicanten versien werde, ende sal aen syn Genade VAN CULENBURGH met assistentie van de ghedeputeerde versoecken, dat de beloften van besorginghe des onderhoudts, by synder Genaden heer vader hoogher memorie ghedaen, nagekommen werde.

14.

[*Correspondentie met de synode van Gelderland.*] — Om correspondentie te houden met de synode van Gelderlandt, twelck dit jaer versuymt is, doordien tschryven daervan te late ter handt ghecommen was, is voor goet inghesien, dat men toconsent des Noorthollandtschen synodi desen aengaende eerst sal soecken te hebben, ende dat daernaer de ghedeputeerde van beyde de synoden gesamentlyck ofte, in gevalle de Noorthollandtsche synode tselve niet geraden en vont, de ghedeputeerde deses synodi alleen tselve den E. heeren Staten sullen remonstreren om met haer E. believen de voornoemde correspondentie met Gelderlandt te houden. Ter occasien van desen is ghesproken om te aerbeyden, dat men uyt alle synoden deser Geunierde Provintien eenen op elcken synode mocht sien te becommen om den standt der kercken int ghemeene te weten ende alsoo beter conformiteyt te houden. Waertoe den ghedeputeerden deses synodi belast is aen elke provintie te schryven dese begeerte ende de nootwendicheyt van dien aen te dienen.

15.

[*Justificatie van Leijden etc.*] — Alsoo daer seecker boecxken uytgegaen was teghen de herdrukte Justificatie van Leyden, waerop ghevolcht is een lasterlycke ¹⁾ antwoorde van CASPAR COOLHAES soo is eenighe uyt de vergaderinghe opgheleydt het voorsz. boecxken te doorlesen. Dewelcke gherapporteert hebben, dat se int voorsz. boecxken niet ghevonden hebben strydende teghen de suyvere leere der kercke, als synde een schriftmatighe verandtwordinghe van de regeringhe ende orden der kercken, hier te lande bruyckelyck, maer dat daerin ghebruyckt werden eenighe harde manieren van spreekken, dien den E. magistraet tot Leyden wel eenighe offensie souden moghen gheven ende bysonderlyck, dat int tweede stuck verhael wert ghedaen van tghene voormaels tot Leyden in den twist gepasseert is, waerin, benefens dat de waerheydt der historie sal moeten staen tot verandtwordinghe der autheuren, vele dingen werden verhaelt, die wel nieuwen twist souden mogen veroorsaecken. Soo ist dat de synodus, op alles rypelyck ghelet hebbende, gheoordeelt heeft, dat dieghene, die sulck

¹⁾ „lasterlycke” L heeft „seer lasterlijcke.”

boecxken hebben laten uytgaen, daerover om redenen boven verhaelt hare censure sullen draghen by de classe, onder dewelcke sy staen, ende dat de ghedeputeerde by den E. heeren magistraten tot Leyden de synodum sullen excuseren, verclarende sulcx sonder weten des synodi gheschiet te syn, ende dat de autheurs daarvan by den synoden syn gecensureert. Maer sooveel aengaet het lasterschrift van CASPAR COOLHAES is ARNOLDO CORNELII ende HENRICO CORPUTIO last gegeven met weten ende advys der ghedeputeerde een andtwoorde daerteghen te stellen tot wederlegghinghe van de generale lasteringen, die hy teghen de kercken in tselve boecxken uytghespoghen¹⁾ heeft, sonder nochtans voorder op te halen die dinghen, die tot Leyden voormaels syn gepasseert, om alsoo alle occasie van nieuwen twist ende offensie, sooveel mogelycken is, te verhoeden.

16.

[*Originele acten des synodi van 80, 81, 82, 84, 86, 90, 91, 92 worden gemist.*] — Aenghesien ghemist werden de originale acten van de jaren 80, 81, 82, 84, 85²⁾, 86, 90, 91, 92, soo worden alle classen gebeden deselve onder hare schriften op te soecken ende te leveren in de handen van de ghedeputeerde des synodi, dewelcke den classen buyten hare costen een copie sullen toesenden.

17.

[*Nat. synodus van Vrancryck.*] — Alsoo in³⁾ den nationale synodus van Vrancryck noch niet en is gheandtvoort⁴⁾, begeert de synodus, dat tselve met den eersten sal gheschieden.

18.

[*Beijerland.*] — Van de saecke van Beyerlandt by de classe van Dordrecht goet rappoort inghebracht synde, dat eenighe lidtmaten der kercke aldaer met JAN VAN CAMPEN haren predicant versoent waren, is deselve classis vermaendt, dat se met lanckmoedicheydt oock de andere sal soecken te winnen.

19.

[*Kercken in Groeningerland ende overquartieren.*] — Ghelyck de ghedeputeerde van Noorthollandt geschreven hebben aen de kercken van Groeningerlandt, alsoo sullen de ghedeputeerde van beyde de synoden aenhouden by syn Excellentie ende de E. h. Staten Generael, dat in de andere overe quartieren met hare authorityt de waerheydt Godts inghevoert ende middelen tot onderhout der kerkendienaren besocht werden.

¹⁾ „uytghespoghen” M heeft „uijtgesproken.” ²⁾ „85” ontbr. in M. ³⁾ „in” ontbr. in M; L heeft „aen.” ⁴⁾ „gheandtvoort” L heeft „geantwoort deur absentie van Johanne Uijttengaert.”

20. [*Subsidium der predicanten ten platten lande.*] — Syn de ghedeputeerde des synodi wederom belast de E. h. Staten te bedancken vant subsidie, den predicanten ten platten lande voor dit loopende jaer wederom gheacordeert, ende by deselve E. heeren wederom aen te houden tot continuatie vant toecommende jaer.

21.

[*Weduwe van MEERKERCK.*] — Aengaende de weduwe van MEERKERCKE, alsoo men verstaet, dat deselve noch gheen vertroostinghe en heeft ontfanghen, soo sullen die van de classe van Gorchum een requeste stellen ende door adresse der ghedeputeerden des synodi laten overleveren in handen der E. heeren Staten.

22.

[*Rapport der gedeputeerden van de examina der aengecomen predicanten.*] — De ghedeputeerde des synodi hebben oock rappoort ghedaen van de examina derghener, die tot den kerkendienst syn toegelaten geworden sedert de leste synodale vergaderinghe, dewelcke syn: in den classe van der Goude JACQUES VAN DE KERCKHOVE, THEODORUS HERMANNI HERBERTSZ ende ADRIANUS JOANNIS, in de classe van Woerden GERRIDT LIEVENSZ ende JOANNES CORNELII, in den classe van den Briele JOANNES DAMMAN, in de classe van Rotterdam HENRICUS ARNOLDI.

23.

[*Hoe de aencomende predicanten zijn toe te laten.*] — Ende is de classis van den Briele vermaent de conditie, daerop DAMMAN is toegelaten, neerstelyck t'onderhouden. Is oock by occasie van dien geresolveert, dat voortaan gheene predicanten sullen toegelaten worden tot den dienst op seecker conditie van vorder beproevinghe maer alleene die, welke int examen genoechaem bequaem sullen gevonden werden tot den dienst, welverstaende dat evenwel die jonghelieden, die eerst tot den dienst commen, naer gelegentheynt tot bevorderinghe haerder gaven by den classen ende ghedeputeerden des synodi, daervoor sy sullen geexamineert worden, sal ¹⁾ opgeleydt werden haer oock extraordinarie te oeffenen in proponeren voor den classe, daeronder sy staen.

24.

[*Subsidie, hoe te vererijgen voor predicantenkinderen, die studeren.*] — De ghedeputeerde des synodi hebben oock gerapporteert van eenighe heeren der collegie van de gecommiteerde raden der h. Staten verstaen te hebben, dat het goet ware, dat dieghene, die voortaan willen versoecken eenich subsidie tot bevorderinghe van de studie haerder kinderen, beneffens d'at-

¹⁾ „sal” L heeft „sal mogen.”

testatie van den rector, daeronder sy studeren, oock attestatie van de ghedeputeerde des synodi sullen thoonen, by dewelcke ghedeputeerde sulcke kinderen tot dien eynde sullen alvooren ¹⁾ geexamineert werden om te beter verseeckert te moghen syn, offer oock eenighe hope is, dat hare studien sullen moghen strecken tot dienst der kercken.

25.

[*Divulgeren van de synodale saken.*] — Alsoo men verstaet, dat uyt den voorgaenden synode eenighe dinghen syn gedivulgeert ter plaetse, daert niet behoorde, soo syn alle classen belastet hierover neerstich ondersoek te doen onder den haren in hare eerste classicale vergaderinghe soowel by de ouderlinghen als onder de predicanten, ende dat tot dien eynde eene forme van bekentenisse, by den synode geconcipieert, by allen predicanten in elcken classe onderteekent, den ghedeputeerden des synodi toegesonden sal werden. Is oock by den synodo gheresolveert, dat soo wie namaels bevonden wert yedt gerapporteert te hebben uyt de vergaderinghe des synodi by denghenen, die tot deselve niet behooren, deselve verclaert sal worden inhabil ende onweerdich ²⁾ om in sulcke vergaderinghen te verschynen. Ende soo deghene, die tvoorschreven uyt den voorgaenden synodo verbreydt heeft, namaels bevonden wert, sal hy met advys der ghedeputeerde des synodi by synen classe gestraft ende gecensureert werden na behooren.

26.

[*Paep tot Lexmonde.*] — De heere VAN BREEDEROEDE aengesproken synde van JACOBO ENGHELBERTI, paep tot Lexmonde, heeft beloofd tbeste te doen, ende sal de classe van Gorchum vernemen naer het tractament van den voorsz. paep om te sien, oft niet daeraff wat soude moghen getrocken werden, ofte datter anders eenich middel mochte gevonden werden tot onderhoudt des diensts aldaer, twelck de voorsz. classe den ghedeputeerden des synodi sal overschryven, ten eynde deselve ghedeputeerde daerop moghen aenhouden by den voornoemden heere VAN BREEDEROEDE, dat de kercke van Lexmonde ten minsten by combinatie met de suyvere leere des h. evangeliï bedient moghe werden.

27.

[*Studenten in den steden totten dienst te oeffenen.*] — Het eerste point van beschryvinghe deses synodi, aengaende eenighe studenten der theologiae in den steden eenen tydtlanck te oeffenen tot den dienst der kercke etc., vindt de synodus gantsch noodich ende profytich. Ende om tselve te beter int werck te stellen sullen de ghedeputeerde des synodi van den E. heeren Staten versoecken, dat hare E. ghelieve eenighe penninghen t'ordonneren

¹⁾ „alvooren” ontbr. in L. ²⁾ „ende onweerdich” ontbr. in M.

tot onderhoudt van soodanighe studenten, ten eynde ten minsten in de groote steden een ofte twee soodanighe studenten eenen tydtlanck moghen geoeffent werden int proponeren voor den kerckenraet ende classen, ende dat deselve sullen staen onder d'opsicht van den kerckenraet in deselve steden. Ende wanneer sy tamelyck in de propositien geoeffent sullen syn ende in preparatorio examine bevonden sullen syn goeden gront in de h. schreftuere te hebben, soo sullen sy, midts hebbende by der ghemeente een goet ghetuychnis van haren wandel, publice moghen ghebruyckt werden in de bedieninghe des woorts doch sonder eenighe bedieninghe der sacramenten. Item sullen oock moghen toegelaten werden tot de byencomste des kerekenraets mits belovende alles, wat daer passeert, secret te houden, opdat sy alsoo door behoorlycke oeffeninghe soowel in de regeringhe der kercke als in het leeren te bequamer mogen ghemaect werden tot dienst der kercke, daertoe sy namaels sullen beroepen werden. Waertoe dan insonderheydt voor gerecommandeert sullen gehouden werden de alumni in den collegio theologico tot Leyden, soowel dieghene, die, voormaels in denselven collegio gheweest synde, naderhandt hare studien profytelyck hebben gecontinueert in andere scholen, als dieghene, die, noch ter tyt in den collegio voorschreven synde, met der tydt tot sulcke oeffeninghe genoegsaem bequaem sullen mogen ghevonden werden.

28.

[*Wederspannige litmaten.*] — Op het tweede point is geresolveert, dat de wederspannighe lidmaten der kercken by de ghedeputeerden der classen, daeronder sy gehooren, aengesproken ende vermaent sullen worden, eer de classe resolutie neemt van voorder proceduren teghens hen als verachters der kerckelycke vermaningen te houden.

29.

[*Lijckpredicatie.*] — Opt derde point, aengaende het tolereren der lyckpredicatie, blyft de synodus by de ordonnantie des synodi nationalis, by verscheydene particuliere synodale vergaderinghen voor desen vernieut. Ende werden daerom de visitatores classium wel ernstelyck belast daertoe opsicht te nemen over alle kercken, dat soodanighe predicatie affgheschaft werden, waertoe sy oock sullen moghen hulpe versoeken aen de ghedeputeerden des synodi, daert de noot sal veraysschen.

30.

[*Woorden int avondmael te gebruycken.*] — Opt vierde point is goetgevonden, dat alle kerckendienaren int bedienen des h. avondmaels sullen gebruycken de woorden, in synodo nationali tot Middelburgh geconcipieert ende tot noch toe by den kereken hier te lande bruyckelyck, t. w. benefens

de woorden Pauli 1 Corinth. 10 oock dese navolghende: Neemt, eedt, ghedenckt ende ghelooft etc..

31.

[*Quaestie tusschen predicant, ouderlingen ende diaconen.*] — Aengaende de vraghe, int vyffde pointc voorghestelt, verstaet de synodus, indien daer questie is tusschen eenen predicant ende den ouderlinghen ende diakonen der kercke, dat hetghene, daerover sy met malcanderen in twist syn, sal staen tot decisie des classis, ende dat de classis sal aerbeyden tot vrede ende ruste in sulcken kerckenraet, waer sonder de kercke niet wel en can ghesticht ofte gheboudt werden.

32.

[*Schoolordre ten platten lande.*] — Op tselve pointc, om een goede school-ordeninghe ten platten lande by autoriteyt der overheydt in te voeren, is neffens andere poincten in de alghemeyne remonstrantie der kercken by de E. heeren Staten aenghehouden, ende sullen de ghedeputeerde des synodi daerop voorder aenhouden.

33.

[*Translatie des bibels.*] — Alsoo de heere VAN ST. ALDEGONDE, dien het werck van de translatie des bybels was bevolen, in den Heere ontslapen is, soo heeft de synodus goetgevonden voor te slaen ARNOLDUM CORNELII ende WERNERUM HELMICHUM in de plaetse D. ALDEGONDII voorsz. Ende alsoo deselfde broeders om tot sulck een werck te vaceren ontsiet sullen moeten worden ende hulpe hebben in haren ordinarisschen dienst, soo sal JOANNES ROGGIUS, in de Hebreescher spraecke wel ervaren synde, hen moghen byghevoecht werden om haer ten deele in haren dienst (soot de kercke van Delft gheraden vindt) ten deele oock int werck der oversettinge te helpen. Ende sullen deselve met den eersten int werck treden op denselven voet, die voor desen by tleven van den h. VAN ST. ALDEGONDE was voorghenomen, t. w. dat haer werck sal gevisiteert ende oversien werden by de personen, die voor desen by elke synode in d'andere provintien daertoe syn ghedeputeert, ghelyck dese synodus tot sulcken revisie nomineert ende versoeckt D. D. FRANCISCUM GOMARUM, professor theologiae tot Leyden, twelck alsoo sal overgheschreven werden aen d'andere particuliere synoden ende kercken van andere Gheunieerde Provintien, opdat, tensy deselve eenen beteren voorslach hebben, dit werck met derselfder ander synode toestemminghe met den eersten voorghenomen werde. Maer in de uyt-schryvinghe aen d'andere synoden sal mede geroert werden, dat tot dit werck der revisie niemant en behoort ghedeputeert te werden dan dieghene, die den Catechismum, die in dese kercke gheleert wert, ende de Belydinghe des gheloofts derselfde kercken sal onderschreven hebben, ende by der kercken

een goet ghetuyghenisse sal hebben van eenen godtsalighen wandel, opdat alsoo de kercken verseeckert syn moghen van de gesondtheydt in de leere ende godtsalicheydt des levens by denghenen, dien sy dit werck vertrouwen. Daerentusschen sullen evenwel de ghedeputeerde deses synodi by den E. h. Staten aenhouden, dat de penninghen, tot desen wercke ghedestineert, daertoe gheeyghent moghen blyven ende dienvolghende daertoe gheemploeyert werden.

34.

[*Bijeencomste der twee Holl. synoden.*] — Aengaende de byeencomste der twee Hollandtsche synoden is goetgevonden te blyven by de aenghestelde correspondentie, tusschen dese twee particuliere synoden tot noch toe onderhouden, ten ware de noot der kercken sulcke byeencomste der twee synoden vereyschte, in welken gevalle de twee particuliere synoden desselven jaers in eene provinciale synode soude moghen ghesmolten werden.

35.

[*Trouwen der ongedoopte.*] — Opt neghenste point, vant trouwen der onghedoopte persoonen by den magistraet, is mede vermaen ghedaen in de generale remonstrantie, den h. Staten overgegeven.

36.

[*3 geboden in een weecke geven.*] — Op het thienste, dry houwelycxsche gheboden in een weecke te gheven, strydt teghen d'ordonnantie der h. Staten. Sullen daeromme de kerckendienaren by haren magistraten, daer sulcx gheschiet, aenhouden dat sulcke onordeninghe vermydet werde.

37.

Nota ¹⁾ [*Trouwen opt stathuijs.*] — Op het elffste, van trouwen opt stadthuys, twelek somtyts ghepleeght wert by denghenen, die anders wel in de kercke commen Godts woort hooren, sullen de kerckendienaren by hare magistraten remonstreren sulcx niet t'accorderen met de intentie van d'ordonnantie der h. Staten.

38.

[*Drucken ende vercoopen van beuselachtige dingen.*] — Op het twaelffste vant drucken ende vercoopen der beuselachtighe dinghen is mede in de remonstrantie geroert, waerop de ghedeputeerde des synodi voorder sullen aenhouden.

39.

[*Doop der onechte kinderen.*] — Op het derthienste, aengaende den doop der onechte kinderen, heeft de synodus niet geraden gevonden eenighe veranderinghe daerin te doen.

¹⁾ „Nota” ontbr. in de andere codd.

40. [*Rhetorijckspelen onder de predicatie.*] — Op het 14^e ende 17^e, van de rhetorijckspelen onder de predicatien ende andere profanation ¹⁾ des sabbaths, ghenoechsaem vertoogh ghedaen synde in de voorsz. remonstrantie, werden de ghedeputeerde des synodi wederom belast ernstelyck aen te houden, dat eenmael op alles goede orden ghestelt moghe werden by de hooghe overheydt.

41.

[*Lidmaet in overspel gevallen.*] — Op het 15^e, aengaende een lidmaet in overspel ghevallen, wiens sonde alleen den kerckenraet bekend is, oordeelt de synodus, dat naer den reghel van Godts woort heymelycke sonden niet en behooren bekend ghemaect te worden ende dat deghene, die sulcx doen, als oorsaecke synde van de erghernissen, die daeruyt volghen, hare straffe daerover behooren te draghen.

42.

[*Lidmaet trouwende met diegene, daarmede hij overspel heeft begaen, of ten avondmael mach toegelaten werden.*] — Op de vraghe, int 16^e pointet voorghestelt, off een lidmaet der ghemeente, na de doot syner huysvrouwe ghetroudt hebbende voor den magistraet deghene, daarmede hy in overspel gheleeft hadde, ten avondmale soude moghen toeghelaten werden, naerdien hy ghedaen heeft behoorlyck schultbekentenisse over syn voorsz. overspel, aengesien hy hem niet gherust en vindt in syn conscientie, soolanghe hy van den avondmale wert affgehouden, is gheresolveert, nadien sulck houwelyck niet alleen by den meestendeel der leeraers der kercke, soowel nieuwe als oude, ghehouden wert voor onwettich ende onbehorlyck ende door d'oude concilien verboden, maer oock by de politycke wetten niet en is gheapprobeert, dat de voorsz. persoon geraden sal werden, om syne conscientie gherust te stellen, dat hy vooral hem sal moeten adresseren aen de hooghe overheydt om te versoecken pardoen in tghene, daerin hy hem teghen de politie heeft verlopen soo int overspel, by hem begaen, als oock dat hy daernaer deselfde persoon ghetroudt heeft. Ende indien hy pardoen vereryghen can ende approbatie vant voorsz. houwelyck, soo sal hy vermaendt werden, dat hy met overlegghinghe syner sonden, die hy voor desen gheduerende syn voorgaende houwelyck begaen heeft teghen alle trouwe vermaninghen, by de kercke aen hem ghedaen, hem voor Godt den Heere sal verootmoedighen, denselfden biddende om verghevinghe synder sonden ende niet twyffelende oft, soo hem die van herten leedt syn, Godt sal hem ghenadich wesen. Maer alsoo het eene saecke is van seer quade consequentie sulck eenen man ten avondmale toe te laten, ende

¹⁾ „ende andere profanation” ontbr. in M.

daertoe schynt te strecken, alsoft sulck een houwelyck by de kercke voor goet bekend werde, hetwelck seer lichtelyck een schadelycke inbreucke soude maecken om sooveel te stoutelycker sulcke sonden te begaen, soo sal hy evenwel om der erghernissen wille, die daeruit soude ontstaen, hem van den ghebruyck des avondtmaels onthouden ter tydt toe by een nationael synodus daerop naerder ghelet sal worden.

43.

[*Doop der papen.*] — Op het 18^e, aengaende den doop der papen, die vast in verscheyden plaetsen seer inbreeckt, sullen de ghedeputeerde aenhouden, dat het verbodt der h. Staten dienaengaende verniet werde, oft soo daer eenich placcaet van is, dat tselve moghe geexecuteert werden.

44.

[*Uijtstellen van den doop der kinderen.*] — Op het 19^e, om het uytstel des doops der kinderen oock by denghenen, die niet Wederdoops ghesindt syn, te remedieren, sullen de predicanten sulcke ongheregheltheydt neerstelyck op den predickstoel bestraffen.

45.

[*Wederlegge der Wederdoopse schriften.*] — Is op het voorstellen van de ghedeputeerden van Noordhollandt in den name ende uyt laste van den Noordhollandtschen synode goetghevonden, naerdien de Wederdooperen met hare schreften daghelycx vele moeyte maecken ende vele ongherustheydt by den eenvoudighen, dat de principale argumenten van de Wederdooperen cortelyck in een boeck byeenvervaet ende wederleydt sullen worden met de voorstellinghe harer dwalinghen ende der verschillen, die onder haerluyden syn aengaende de pointen der leere, tot goede onderrichtinghe der eenvoudighen, die anders uyt de protocollen ende andere lanckwyghe schriften niet ghenoechsaem en connen vatten de redenen, tot bevestinghe der waarheydt ende wederlegghinghe der Wederdoopse dwalinghe dienende. Ende is met toestemminghe der voorsz. ghedeputeerde daertoe by dese vergaderinghe voorgheslaghen ende versoecht JACOBUS HARMINIUS, predicant des h. evangeliï tot Amstelredamme, midts dat syn werck by de ghedeputeerden van beyde synoden neerstich sal oversien werden. Ende sullen de broederen, die yedt besonders hebben, tot sulck een werck dienende, den voorsz. HARMINIO tselve toesenden.

46.

[*Een looper, hem onthoudende ontrent Haerlem in den duynen.*] — De ghedeputeerde sullen aerbeyden, dat enen looper, ghenaemt Joos, die ontrent Haerlem hem in de duynen houdt tot erghernisse van vele menschen, by autoriteyt der E. heeren Staten belet worde in sulcken leven ende vreemde cleedinghen te continueren.

47. Tot visitatores classium syn ghestelt in de classe van
 Dordrecht: JOHANNES DEBETIUS ende GILLIS TAVERNIER;
 Delft: ARNOLDUS CORNELII ende MARTINUS NICOLAI;
 Leyden: THOMAS SPRANCKHUSIUS ende KAROLUS AGRICOLA;
 Goude: THOMAS BRUSCHENUS ende HENRICUS ROSAEUS;
 Rotterdam: FRANCISCUS LANSBERGIUS ende NATHANAEL MARLANDI;
 Gorichum: JODOCUS GEISTERANUS ende JOANNES ANDELIUS;
 Briele: NICOLAUS DAMMIUS ende ARENT TEMMERMAN;
 Haghe: BERNHARDUS FAILLE ende JACOBUS CORNELII;
 Woerden: LUCAS JANSZ ende CORNELIUS POLLETS.

48.

Tot ghedeputeerde des synodi voor de twee navolgende jaren in de plaetse
 WERNERI HELMICHII ende JOANNIS BECII, die nu twee jaren ghedient hebben,
 syn gheordonneert HENRICUS CORPUTIUS ende ADRIANUS VAN DEN BORRE ¹⁾.

49.

Op den synodum van Noorthollandt in het toecommende jaer te verschynen
 syn ghedeputeert HENRICUS BOXHORNIIUS ende FRANCISCUS LANSBERGIUS. Ende
 aengaende de verschyninghe op den synodum van Gelderlandt latet de
 synodus blyven by de deputatie, tjarent ²⁾ tot Dordrecht in den synodo
 ghedaen op den persooen LIBERTI FRAXINI.

50.

Is oock by provisie om redenen goetghbevonden, dat voortaan niet alle de
 gheheele acten des synodi tot de classen uytghesonden sullen werden, maer
 alleen cortelyck de resolutien, die op elck poinct in de synodale vergade-
 ringhe sullen ghenomen syn.

51.

Ten laetsten na vermaninghe, by JOANNEM ANDELIUM ghedaen op
 Col. 3: 16, syn mynheeren de ghecommitteerde der E. heeren Staten be-
 danckt, ende, censura morum ghehouden synde, is de vergaderinghe na
 dancksegghinghe Godts ghescheyden, de classe van den Haghe bevolen
 synde na ordonnantie de uytchryvinghe des naesten synodi, in dewelcke
 een dienaer uyt de classe van der Goude voor ende een ander uyt de
 classe Woerden naer een vermaninghe door Godts ghenade doen sullen.
 Aldus gheeyndicht in sGravenhaghe den 7^{en} Septembris 1599.

LIBERTUS FRAXINUS, praeses synodi electus.

FRANCISCUS LANSBERGIUS, assessor ³⁾.

JOANNES BECIUS, scriba substitutus.

¹⁾ Hierop volgt nog in L: „die nu met Johanne Uyttenbogaert ende Francisco Lans-
 bergio dit jaer sullen dienen.” ²⁾ „tjarent” L heeft „voorleden jaer.” ³⁾ „Franciscus
 — assessor” ontbr. in L.